

*Козаченко І. В.,
кандидат педагогічних наук,
викладач кафедри іноземної філології і методики навчання
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний
педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ НЕОЛОГІЗМІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Анотація. Статтю присвячено вивченню та дослідженню особливостей перекладу неологізмів англійської мови. Визначено основні способи та методи перекладу новоутворень з англійської мови на українську. Подано теоретичні відомості стосовно способів творення, видів та функцій неологізмів. Зроблено висновок про те, що доцільно в деяких випадках використовувати поєднання декількох способів перекладу новоутворень.

Ключові слова: неологізм, новоутворення, переклад, способи творення, описовий метод, транскрибування, транслітерація, калькування, пряме включення.

Постановка проблеми. Неологізми в англійській мові постають перед нами як дзеркало мовного розвитку, що показує, як мова пристосовується до мінливих зовнішніх факторів та умов. Неологізми входять до певного шару лексики, що має статус найбільш змінюваного. У зв'язку з цим неможливо укласти один загальний словник неологізмів. Переклад неологізмів є одним із найскладніших і потребує детального пояснення та дослідження. Складнощі полягають у тому, що певне слово може належати до різних контекстів, наприклад, до історичного, релігійного або культурного. Тому неологізми вимагають поглибленого вивчення й аналізу особливостей їх перекладу іншою мовою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До проблем дослідження неологізмів звертались такі вчені, як І. Андрусак, Л. Бархударов, В. Заботкіна, Ю. Зацний, В. Карабан, В. Комісаров, О. Селіванова, В. Слепович, Г. Терехова, М. Цвілінг, Р. Берчфільд, Т. Беляєва, Н. Котелова, О. Мешков, С. Єнікєєва, Ю. Жлуктенко, К. Ковтун, Т. Пахомова, А. Янко та ін.

Р. Барнхарт, Д. Ейто, С. Морт, С. Таллок активно займаються збагаченням англійської мови шляхом укладання словників та довідників із неологізмами. Іноді видаються книги, автори яких (В. Сефайр, А. Суханов та ін.) звертаються до дослідження поповнення словникового запасу.

Мета статті полягає в з'ясуванні значення терміна «неологізм», а також у дослідженні й визначенні основних правил перекладу неологізмів англійською мовою.

Виклад основного матеріалу. Англійська мова нині переживає так званий «неологічний бум». Активно з'являються нові слова, виникає необхідність фіксувати їх і пояснювати, що зумовило створення особливої галузі лексикології – неології. Неологія – це наука про неологізми. Найбільших успіхів у роботі теорії цієї науки досягли французькі лінгвісти.

Звернувшись до класичних робіт А. Дамстера, можна побачити, що французька лінгвістична школа зробила величезний вклад у теорію й практику неології. Англійські й американські лінгвісти також не залишаються осторонь і наполегливо опрацьовують лексикографічні аспекти неологізмів: словники нових слів та додатки до тлумачних словників.

В англійській мові теорія неології ще не сформувалась як самостійна галузь лексикології. З кожним роком в англійській мові з'являється в середньому 800 нових слів – більше, ніж у будь-якій іншій мові світу. Перед англійськими мовознавцями постає завдання не лише фіксувати нові слова, а й досліджувати їхні якості, специфіку творення й функціонування.

Слід зазначити, що нова лексична одиниця може проходити кілька стадій соціалізації. Перша стадія – це прийняття її в суспільстві, друга – лексикалізація, тобто закріплення в мові. Коли неологізм з'являється, він починає поширюватися з допомогою викладачів університетів, учителями в школі або працівниками засобів масової інформації. Наступним етапом є його фіксування в друкованих виданнях. Зрештою відбувається остання стадія соціалізації, тобто прийняття нової лексичної одиниці широкими масами носіїв мови.

Термін «неологізм» утворений сполученням грецьких слів «новий» та «слово». Це слова чи словосполучення, нещодавно зафіксовані в мові. Також неологізмами можна назвати словникові чи фразеологічні одиниці, які з'явилися в мові на певному етапі розвитку й означають нові твердження, що виникли в результаті зміни чи створення нових умов життя, соціально-політичних змін. Вони також можуть виражати новими словами вже існуючі поняття. Неологізмом слово залишається доти, доки науковці бачать у ньому новизну. Можна взяти до уваги багато визначень терміна «неологізм», сформульованих різними науковцями, але найбільш доречним вважаємо визначення, яке пропонує О. Селіванова: «Неологізми – це слова чи сполуки слів, використані мовою в певний період на позначення нового або вже наявного поняття в новому значенні, що усвідомлюються як такі носіями мови» [8, с. 417].

Поняття «неологізм» є відносним. Це означає, що те слово, яке було неологізмом сто років тому, не може бути ним зараз. Тому можна стверджувати, що неологізм є новоствореною лексичною одиницею, яка не є загальноновживаною й знаходиться в процесі входження в загальне використання. Тобто це нове слово чи словосполучення за формою або за змістом.

Складність передачі неологізмів можна пояснити тим, що вони із запізненням записуються в словник або можуть взагалі не фіксуватися в ньому. У процесі перекладу в деяких випадках слід використовувати контекстуальні заміни або перекладати, використовуючи опис. Багато нових слів належить до безеквівалентної лексики, тому під час перекладу на українську мову можуть виникати певні труднощі. З цієї причини опис та пояснювальний описовий переклад є найпоширенішим способом передачі нових утворень іншою мовою.

Переклад будь-якого тексту вимагає використання перекладацьких трансформацій. Перекладацькими трансформаціями можна назвати способи перекладу, якими користуються

тоді, коли відсутнє пояснення в словнику й контексті. Перекладацькі трансформації можна розділити на:

- лексичні (калькування, транслітерація, транскрибування);
- граматичні (поділ речення, дослівний переклад, граматичні зміни);
- комплексні лексико-граматичні трансформації (перетворення, що поєднують граматичні й лексичні трансформації). Сюди можна віднести описовий і антонімічний переклад [10, с. 103].

При перекладі неологізмів використовуються такі способи перекладу, як підбір аналога, транскрипція й транслітерація, описовий спосіб, калькування, пряме включення.

Переклад неологізмів за допомогою транскрипції й транслітерації полягає в тому, що українськими буквами передають звуки. Для цього перекладу не обов'язково володіти англійською мовою, достатньо лише мати хороше зорове сприйняття [4, с. 396]. За допомогою транскрипції можна відтворити звукову форму іншомовного слова. Найчастіше це використовується в процесі перекладу власних назв і термінів. Потрібно зауважити, що такий спосіб перекладу слід використовувати обережно, тому що він може призвести до втрати цінності слова, яке перекладається. Перша частина слова може перекладатися на рівні графем, а друга – на рівні фонем [3, с. 32].

Калькування найчастіше використовується під час перекладу понять у двох мовах або одного поняття, що недавно з'явилося в загальному використанні. Такий спосіб використовується в процесі перекладу еквівалентної лексики. Безеквівалентна лексика перекладається шляхом використання описового способу, фонова – шляхом приблизного перекладу, а еквівалентна – способом калькування, за умови існування спільних понять в обох мовах [1, с. 153].

Під час використання способу калькування відбувається заміна складників слів або морфем лексичними відповідниками. У процесі калькування створюється нове слово або стійке словосполучення. Досить часто використовується транскрипція й калькування одночасно (retrodollar – нафтодолар) [2, с. 22]. Основною перевагою використання способу калькування можна назвати його стислість та простоту отриманого перекладу, співвіднесеність із вихідним словом.

Зазначимо, що описовий прийом перекладу можна використовувати для пояснення значення слова в словнику й під час перекладу неологізмів у тексті. В. Комісаров подає своє визначення описового способу: це лексико-граматична трансформація, за якої лексична одиниця мови оригіналу замінюється словосполученням, що дає більш чи менш повне пояснення її значення мовою перекладу [7, с. 253]. Такий спосіб перекладу можна використовувати тоді, коли неможливо передати неологізм із використанням транслітерації, транскрипції та калькування, тобто коли саме поняття відсутнє в мові перекладу.

Описовий переклад можна виконати декількома способами. Описовий переклад – це передусім пояснювальний засіб, оскільки дається пояснення суттєвих елементів. Пояснювальний переклад можна порівняти з тлумаченням слова. Однак відзначимо один вагомий недолік такого способу перекладу: багатослівність.

Також описовий переклад може здійснюватися шляхом підставного перекладу, коли в процесі перекладу неологізму

застосовується вже існуюче слово, що має багато спільних значень із вихідним словом [9, с. 320].

Деякі неологізми утворені шляхом аббревіації. Під час їх перекладу можна використовувати різні способи, які були подані й охарактеризовані вище. Слід також виокремити неологізми-скорочення. Серед них особливе місце посідають графічні конденсати, що містять у собі ініціальні літери та графічні знаки.

Досить популярним способом перекладу неологізмів стає прийом прямого включення. Цей прийом означає використання написання англійського слова в оригіналі. Такий спосіб застосовується, якщо жоден зі способів, що були розглянуті вище, неможливо застосувати під час перекладу (iPad, iPod, Apple). Дуже часто трапляються слова, які складаються з двох частин. Перша частина подається англійською мовою, і слово зберігає свою оригінальність, а друга частина – українською мовою (web-сторінка). Для того, щоб не втратити стислість і економічність засобів вираження перекладу, розкриваючи семантику одиниці, доцільно поєднати описовий спосіб з іншими способами перекладу. Спочатку можна пояснити значення слова, а надалі використовувати калькування або транслітерацію.

Щодо прийому приблизного перекладу, то він використовується для перекладу неологізмів, які включають у себе фонову лексику, що відрізняється в мові перекладу й мові оригіналу лексичним фоном. Використовуючи спосіб приблизного перекладу, можна зберегти основне значення слова, але воно буде відрізнятися лексичним фоном. Такий спосіб не повністю відповідає вимогам перекладу. Приблизний переклад використовується, якщо подані вище способи не можна застосувати в процесі передачі неологізмів.

Під час перекладу потрібно враховувати екологічні, соціокультурні якості та відтінки неологізмів. Не потрібно перекручувати інформацію або повністю уникати перекладу. Вагомий вплив на якість перекладу неологізмів здійснює кваліфікований перекладач або людина, що володіє основними навиками перекладу. До типових помилок під час перекладу неологізмів можна віднести пропуск справжніх неологізмів, заміну одного іншим, коментування несуттєвих ознак [6, с. 574]. Жоден з охарактеризованих вище способів перекладу новостворених неологізмів не може забезпечити цілковитого адекватного перекладу. Під час перекладу неологізмів досить важливе значення має адекватність передачі контексту [5, с. 200].

Висновки. Отже, процес перекладу неологізмів можна розділити на кілька етапів, які включають у себе з'ясування значення новоутворення з використанням засобів української мови. Існує велика кількість способів перекладу неологізмів. Процес перекладу неологізмів є досить складним, вимагає зусиль та певних навичок. Було визначено такі основні способи передачі неологізмів: підбір аналога, транскрипція й транслітерація, описовий спосіб, калькування, пряме включення. Кожен зі способів має свої особливості й вимоги. Доречно поєднувати подані вище способи для точної й адекватної передачі новоутворень. Найбільш уживаним способом перекладу є описовий метод. До основних перспектив дослідження можна віднести більш детальний аналіз можливих способів перекладу неологізмів. Позитивним моментом у процесі розвитку мовних засобів є збагачення та доповнення мови новими лексичними одиницями. Своєю появою неологізми сприяють розвитку суспільства й людства в цілому.

Література:

1. Верба Л. Порівняльна лексикографія англійської та української мов : [посібник для переклад. відділень вузів] / Л. Верба. – Вінниця : Нова книга, 2003. – 153 с.
2. Гармаш О. Система словотвору англійської мови та інноваційні процеси : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук : спец. 10.02.04 / О. Гармаш. – Запоріжжя, 2005. – 22 с.
3. Єнікієва С. Система словотвору сучасної англійської мови: синергетичний аспект (на матеріалі новоутворень кінця XX – початку XXI століть) : автореф. дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.04 / С. Єнікієва. – Київ, 2011. – 32 с.
4. Зацний Ю. Неологізми англійської мови 80–90-х років XX століття / Ю. Зацний. – Запоріжжя : РА «Тандем-У», 1997. – 396 с.
5. Зацний Ю. Новая общественно-политическая лексика и фразеология английского языка / Ю. Зацный, В. Бутов. – Запорожье : ЗГУ, 2000. – 200 с.
6. Карабан В. Переклад англійської наукової й технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми : [посібник] / В. Карабан. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 574 с.
7. Комиссаров В. Теория перевода (лингвистические аспекты) / В. Комиссаров. – М. : Высшая школа, 1990. – 253 с.
8. Селіванова О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія / О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2006. – С. 417.
9. Слепович В. Курс перевода (английский – русский язык). Translation Course (English – Russian) / В. Слепович. – Мн. : Тетра-Системс, 2003. – 320 с.
10. Терехова Г. Теория и практика перевода : [учебное пособие] / Г. Терехова. – Оренбург : ГОУ ОГУ, 2004. – 103 с.

Козаченко И. В. Особенности перевода неологизмов английского языка

Аннотация. Статья посвящена изучению и исследованию особенностей перевода неологизмов английского языка. Определены основные способы и методы перевода новообразований с английского языка на украинский. Представлены теоретические сведения о способах создания, видах и функциях неологизмов. Сделан вывод о том, что целесообразно в некоторых случаях использовать сочетание нескольких способов перевода новообразований.

Ключевые слова: неологизм, новообразования, перевод, способы создания, описательный метод, транскрибирование, транслитерация, калькирование, прямое включение.

Kozachenko I. Features translation of English neologisms

Summary. The article is devoted to the study and research of features of translation of English neologisms. The main methods and techniques tumors translation from English to Ukrainian. Posted theoretical information concerning methods of creation, types and functions of neologisms. It is concluded that in some cases it is advisable to use a combination of several methods of translation tumors.

Key words: neologisms, neoplasms, methods of creation, descriptive method, transcription, transliteration, tracing, direct inclusion.